

Jelka Ciglencečki

**Andrej E. Skubic: *Samo pridi domov.*
Ljubljana: Modrijan, 2014.**

Zdi se nenavadno, da ni takšnih zgodb v slovenski prozi več, snov kot da se ponuja sama. Tajkunske malverzacije, prekupčevanje z zemljišči, svet, v katerem se moralna drža posameznika dojema kot odlična šala ali znak psihične bolezni. V zadnjih letih je sicer socialno angažirana literatura v ospredju, pišejo se sodobne zgodbe, za močan literarni tok tudi novi socialni realizem ne bi bil pretirana oznaka. Avtorji po navadi na družbo pogledajo iz žabje perspektive izkoriščenega, deprivilegirane sloja, pogosto mladega prekerca (recimo v zadnjem času Robert Simonišek, Tadej Golob, Tomo Podstenšek), glavni junaki so jezni, užaljeni, večinoma nemočni. Skubic pa v romanu *Samo pridi domov* gleda skozi oči junaka, ki je blizu političnih vrhov, in zdi se, da skuša odgovoriti na vprašanje gledalca povprečnega slovenskega televizijskega dnevnika: Kako je to sploh mogoče?

A po teoriji počasnega kuhanja žabe se verjetno marsikateri gledalec niti več ne vpraša. Kot se že dolgo ne sprašuje več glavni junak romana, odvetnik Leon Berden. Že res, da je mladost preživel na pankovski sceni, že res, da je svojega delodajalca Plevška spoštoval zato, ker je branil oporečnike. A ker (zelo uspešno) kariero začne v samostojni Sloveniji, postanejo njegovi glavni klienti nepremičninski baroni ter tajkuni srednjega dometa in uporniški ideali počasi bledijo. Prijatelji odrastejo, poroka z otroško ljubeznijo Agnes in hčerkica Naomi ga preusmerita v načrtovanje karseda razkošnega družinskega gnezdeca, vile z bazenom na dragi lokaciji. Podobno pot hodi žena, energična Agnes, ki se vzpne do službe sekretarke na ministrstvu za okolje. Glavna kapitalistična zapoved, da mora pot voditi zgolj navzgor, uspešno briše moralistične pomisleke uspešnega para. Sledi prelom: Berden razkrinka nečedne posle tajkuna, ki služi z nepremičninskimi mahinacijami. Spodbode ga dejstvo, da bi kot žrtev goljufije padlo 214 stanovalcev, ki bi jih deložirali, na mestu

njihovih bivališč pa sezidali luksuzne poslovne prostore, zato skupaj z zagovornikom stanovalcev Zuljanom skliče novinarsko konferenco. Ker pri tem izda zaupne podatke stranke, mu grozi odvzetej odvetniške licence.

Skubic je z Leonom Berdenom v slovensko literaturo, ki pogosteje stavi na majhne, intimne zgodbe, vnesel enega redkih pravih junakov, aktivnega borca z družbo, skoraj samega proti vsem, junaka ljudskih množic. Prek njega posanjari o možnosti, da tudi podalpska mafija dobi svojega žvižgača, in se zamisli, kakšen bi lahko bil njegov psihološki profil. Ker živimo v ciničnih časih, ko je treba besedo "pogum" tudi v literaturi uporabljati zelo previdno, ima junak seveda napako (to ves čas slutimo in o tem nenehno ugibamo). V ospredje romana ni postavljeno samo dejanje, odločitev za znamenito novinarsko konferenco, temveč tedni, ki ji sledijo; plačilo, ki pride v obliki skrhanih odnosov z družino, v osamljenosti, ki mu tako zamaje samozavest, da začne resno izgubljeni stik z realnostjo. Roman z rezi prizorov, zamiki zgodbe in z zavajanjem s podvojenimi imeni junakinj poskrbi, da ves čas tuhtamo in sestavljamo možne scenarije kot pri branju detektivke. A še bolj kot za detektivko gre za triler: napeto zgodbo, pri kateri trepetamo za glavnega junaka in ugibamo, ali bo odnesel celo kožo (le začetek, ko so zgodbene niti še nepovezane, je predolg in morda prepočasen). Po zakonih žanra bi moral premagati *bad guye* in (sicer zdelan) preživeti. Morda je konec romana *Samo pridi domov* točno to – le da se izkaže dokaj pogosta resnica: tudi junakom ljudskih množic na eni rami sedi angel in na drugi hudič. In lik angela se v romanu tudi dejansko redno pojavlja kot Leonov sogovornik v depresivnih nočnih urah. Na tem mestu se spomnimo še drugih Skubičevih junakov, ki prav tako hodijo po robu psihičnega zdravja, neredko pa pošteno prekoračijo meje razumskega ravnanja (recimo dezorientirani lastnik slabo definirane parcele v romanu *Koliko si moja* in v kočevskih gozdovih izgubljeni birokrat v romanu *Lahko*). Če smo na začetku namignili, da bi lahko avtorjev opus dali v škatlico z ohlapnim naslovom socialni realizem, se torej "realizem" pogosto znajde pod vprašajem.

Zanimiva je avtorjeva (verjetno ironična) samoopredelitev v intervjujih, da piše v žanru socialnega nadrealizma. O povezavi s francoskimi surrealisti bi težko govorili, verjetno izjava meri na resničnost, ki je bolj neverjetna od fikcije, a jo vseeno skuša stlačiti v svoje romane. Namigne pa tudi na Skubičevo ljubezen do absurda in smeha. Ta izvira prav iz te t. i. "nadrealne" plati njegove proze – včasih je dovolj vzeti nekaj zgodb iz realnosti, morda za kanček pretiravati in že se znajdemo v popolnem absurdu, ki sproži odrešujoč smeh (čeprav ni neposredne povezave, se morda spomnimo na skupino, ki se je prav tako označila za nadrealno:

sarajevske nadrealiste ali New Primitivs). Verjetno si je prav s specifičnim humorjem Skubic pridobil naklonjenost publike ob prvencu, romanu *Grenki med*, ki je sešit iz nepozabnih urbanih legend, ta linija pa se je, vse tanjša, vlekla skozi njegove romane vse do danes. Spomnimo se samo fužinskih nepremičninskih agentov, pa zgodbic ljubljanskih turističnih vodičev v romanu *Popkorn*. Roman *Lahko* je bil že napisan v skoraj povsem temnih barvah, smeha je malo tudi v predzadnjem, s Prešernovo nagrado in kresnikom okronanem romanu *Koliko si moja?* Zato pa se zdi, da je Skubic v *Samo pridi domov* spet odkril radost zbiranja vsakdanjih, verjetno resničnih, a skoraj neverjetnih neumnosti. Neprecenljive so zbirke zgodb o obiskovalcih odvetniške pisarne, ki tožijo svoje sosede. Ker se odnosi zastrupljajo počasi, a z lucifersko zanesljivostjo; od tega, da sosed nag zaplava v bazenu, pride do tega, da ogorčenemu družinskemu očetu na bližnje drevo škodoželjno lepi erotične plakate, in takrat lahko pomaga samo še odvetnik. Svojim klientom, ki jim zavlada pravičniški, a slep bes, postane podoben tudi na prvi pogled brezhibni, izobraženi, pokončni odvetnik Leon Berden, ki se spremeni v trmoglavega otroka: nič ga ne zaustavi pri rušenju njegovega lastnega življenja. Svoji družbeni uporniški drži doda še razmerje z ljubico, uspe se skregati z edinim prijateljem iz otroštva; ko mu stoji ob strani samo še Zuljan, tega tako zasovraži, da ga nokavtura v uličnem pretepu. Ko pride situacija do roba, postane smešna, ne da bi zato izgubila kaj tragičnosti. Običajnejši izhod v samopomilovanje je v Skubičevi prozi zaprt.

Zanimivo je izbran naslov, ki implicira, da se je treba vrniti domov, pobegniti od norosti v intimo; fraza, ki jo Leon nenehno ponavlja ambiciozni ženi. Vračanje k pristnim odnosom, pomen družine, ljubezni in topline sta bila že v središču romana *Koliko si moja?* in zdi se, da je to tudi tokrat eno močnejših sporočil dela. A tokrat bo bralec težko verjel, da se lahko junakom, ki so v rušenju odnosov zabredli tako daleč, kaj takega še posreči. Razpad je dosledno prikazan ne le na politični sceni, temveč tudi na medčloveški.

In še zanimivost: zapis na platnici zagotavlja, da ne gre za roman na ključ. A nekateri akterji, ki se pojavljajo pod neznanimi imeni, so dokaj lahko prepoznavni, avtor prav hoče, da jih najdemo: tak je recimo Ivan Štih, premier, karizmatičen, po televiziji po navadi zoprno ciničen, Leon se ga spomni še iz časov, ko je bil mlad pesnik in urednik pri neki reviji ... Dogajanje v romanu je bolj jasno, če Štiha povežemo z današnjim zapornikom številka ena. A tovrstni namigi bodo verjetno z leti vse manj aktualni, roman pa bo to izgubo zlahka preživel.